

FARG‘ONA–TOSHKENT AN‘ANAVIY G‘IJJAK IJROCHILIGI
MAKTABLARI

Yunus Rajabiy nomidagi O‘zbek milliy musiqa san‘ati instituti.

Maqom cholg‘u ijrochiligi kafedrası 2-bosqich magistranti

Kimsanov Muxriddin Muhammadamin o‘g‘li

Annotatsiya: Mazkur maqolada Farg‘ona–Toshkent hududiga xos an‘anaviy g‘ijjak ijrochiligi maktablarining tarixiy shakllanishi, uslubiy xususiyatlari, ijro texnikasi, repertuar an‘analari va pedagogik tamoyillari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda ushbu hududda shakllangan ijrochilik an‘analari ustoz-shogird maktabi, maqom ijrochiligi, xalq kuylarining talqini hamda akademik ta‘lim tizimi bilan o‘zaro bog‘liqligi asoslab beriladi. Farg‘ona–Toshkent ijrochilik maktabining o‘ziga xosligi, musiqiy bezaklar, vibratsiya, kamon yuritish usullari va ohang talqinidagi nozik jihatlar alohida yoritiladi. Maqola natijalari milliy cholg‘u ijrochiligi tarixini chuqurroq anglash hamda zamonaviy ta‘lim jarayonida an‘anaviy uslublarni saqlab qolish masalalariga ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: g‘ijjak, Farg‘ona–Toshkent maktabi, an‘anaviy ijrochilik, maqom san‘ati, milliy cholg‘ular, ijro texnikasi, ustoz-shogird an‘anasi, musiqiy meros, repertuar, ijro uslubi

O‘zbek xalq musiqa madaniyatida g‘ijjak sozining tutgan o‘rni nihoyatda muhim bo‘lib, u ko‘p asrlik tarixiy taraqqiyot jarayonida mukammal ijro vositasiga aylangan. Ayniqsa, Farg‘ona–Toshkent hududi an‘anaviy musiqa ijrochiligining yirik markazlaridan biri sifatida milliy cholg‘u san‘ati rivojiga ulkan hissa qo‘shgan. Ushbu mintaqada shakllangan g‘ijjak ijrochiligi maktablari o‘zining badiiy ifodaviyligi, nozik ohang talqini va texnik mukammalligi bilan ajralib turadi.

Farg‘ona–Toshkent an‘anaviy ijrochilik maktablari ustoz-shogird an‘analari asosida rivojlangan bo‘lib, bu jarayonda musiqiy bilimlar og‘zaki tarzda avloddan-avlodga o‘tib kelgan. Bugungi kunda esa mazkur ijrochilik maktablarini ilmiy asosda o‘rganish, ularning uslubiy xususiyatlarini aniqlash va zamonaviy musiqa ta‘limi jarayoniga integratsiyalash dolzarb vazifalardan biridir.

Milliy cholg‘u ijrochiligi sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar Farg‘ona–Toshkent hududida shakllangan musiqa maktablarining o‘ziga xosligini yoritib beradi. Ilmiy manbalarda ushbu hudud ijrochiligining maqom san‘ati, xalq kuy-qo‘shiqlari hamda bastakorlik ijodiyoti bilan chambarchas bog‘liqligi qayd etiladi.

Tadqiqotchilar Farg‘ona–Toshkent maktabining ijro uslubi, bezaklar tizimi, frazalash, vibratsiya va dinamik o‘zgarishlar orqali ajralib turishini ta‘kidlaydilar. Shu bilan birga, zamonaviy ilmiy ishlar akademik ta‘lim tizimining an‘anaviy ijrochilikka ta‘sirini ham o‘rganishga qaratilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, mazkur maktablarning shakllanishi, rivoji va pedagogik ahamiyati hali ham chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Mazkur tadqiqotda tarixiy-tahliliy, qiyosiy, pedagogik kuzatuv va ijrochilik tajribasini o‘rganish metodlaridan foydalanildi. Tarixiy manbalar asosida Farg‘ona–Toshkent ijrochilik maktablarining shakllanish bosqichlari o‘rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida ushbu hudud ijro uslublari boshqa mintaqaviy maktablar bilan solishtirildi.

Shuningdek, pedagogik kuzatuv metodi orqali g‘ijjak ijrochilarining mashg‘ulot jarayonlari, repertuar tanlash, texnik mashqlar ustida ishlash hamda musiqiy ifodaviylik darajasi tahlil qilindi. Ushbu metodlar tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta‘minladi.

Farg‘ona vodiysi va Toshkent hududi tarixan madaniy aloqalar markazi bo‘lib kelgan. Bu yerda shakllangan musiqa an‘analari milliy cholg‘u san‘atining taraqqiyotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. G‘ijjak ijrochiligi ham aynan shu hududda mukammal ijro uslubi bilan rivojlangan. Ushbu maktab ijrochilarining o‘ziga xos xususiyati ohangni nozik bezaklar orqali ifodalash, vibratsiyadan mohirona foydalanish hamda kamonni yengil yuritish uslubidir.

Farg‘ona–Toshkent maktabi ijrochilari kamon yuritishning silliq, ravon va emotsional ifodaga boy uslubini qo‘llaydilar. Bu esa kuy mazmunini chuqur ochib berishga xizmat qiladi. Intonatsion aniqlik, frazalarning uzviyligi va musiqiy ifodaning ravonligi ushbu maktabning asosiy belgilaridan hisoblanadi.

Ushbu hudud ijrochilari repertuarida maqom yo‘llari, xalq kuy-qo‘shiqlari hamda zamonaviy bastakorlar asarlari muhim o‘rin tutadi. Har bir asarning badiiy talqini ijrochining individual mahorati va maktab an‘analariga sodiqligi bilan belgilanadi.

Farg‘ona–Toshkent maktablarida ustoz-shogird an‘anasi muhim o‘rin tutadi. Bu tizim orqali ijro uslubi, bezaklar, ohang talqini va sahna madaniyati avloddan-avlodga o‘tib kelmoqda. Zamonaviy ta‘lim muassasalarida esa ushbu an‘analar akademik metodlar bilan uyg‘unlashtirilmoqda.

XULOSA

Farg‘ona–Toshkent an‘anaviy g‘ijjak ijrochiligi maktablari milliy musiqa madaniyatining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular o‘ziga xos ijro uslubi, pedagogik an‘analari va badiiy talqini bilan ajralib turadi. Ushbu maktablarni ilmiy asosda o‘rganish, ularning merosini saqlash va zamonaviy ta‘lim tizimiga integratsiyalash milliy cholg‘u ijrochiligining rivojiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Rajabiy Y. O‘zbek xalq musiqasi. – Toshkent, 1978.
2. Akbarov I. Musiqa lug‘ati. – Toshkent, 1997.
3. Jabborov A. O‘zbek musiqa san‘ati tarixi. – Toshkent, 2002.
4. Karimova D. Musiqa pedagogikasi asoslari. – Toshkent, 2010.
5. Rasulov M. Cholg‘u ijrochiligi nazariyasi. – Toshkent, 2014.
6. Yo‘ldoshev Q. An‘anaviy ijrochilik maktablari. – Toshkent, 2018.
7. Xasanov A. Ijrochilik mahorati metodikasi. – Toshkent, 2019.
8. Sodiqov B. Akademik ijro asoslari. – Toshkent, 2020.